

Anteckningar om svenska skalbaggar. XVIII

AV THURE PALM

Boreaphilus henningianus Sahlb. — Det sydligaste kända nordiska fyndet av denna art har gjorts av museiintendenten fil. lic. H. Waldén vid insamlingar för Göteborgs Naturh. Museum. Vid Granneröd tjärn i Lur socken, Bohuslän, har han nämligen den 11.9.1964 funnit 1 ex. av arten. Dennes egentliga hemort är norra Sveriges fjällområden, och dess förekomst på »kalla lokaler» söderut torde vara av reliktnatur.

Ett namnbyte inom släktet **Stenus**. — Beklagligt nog händer ej sällan, att gamla hävdvunna namn på insekter måste bytas. Ett av de senaste exemplen härpå inom släktet *Stenus* gällde *crassus*-gruppens arter. Inom samma släkte har nu en annan namnförändring blivit nödvändig enligt *Stenus*-specialisten V. Puthz i Ent. Blätter 1966 s. 111—120. Denne har genom noggrant studium av sexualkaraktärerna hos W. F. Erichsons *Stenus*-typer i Berlins Zool. Museum otvetydigt kunnat fastställa, att L. Benick (och många efter honom) tytt Erichsons *cautus* och *vafellus* felaktigt. Följden har blivit, att den av Benick som *vafellus* uppfattade arten hädanefter bör heta *cautus* Er. (s. Puthz nec L. Benick) och att hans *cautus* måste ges ett nytt namn, *europaeus* Puthz.

Mycetoporus bergrothi Hellén. — I Hans Lohmanders synnerligen omfattande staphylinid-material från Syd- och Mellansverige, tillhörigt Göteborgs naturh. Museum, finns självfallet mycket nytt av faunistisk natur. Bland de märkligare fynd som Lohmander gjort skulle jag gärna vilja framhålla en liten serie ex. av *Mycetoporus bergrothi* från landets södra och mellersta delar. Sålunda har Lohmander arten från Sm. Gällaryd, Ög. Stjärnorp och Godegård, Vg. Limmared och Nr. Knista. Alla exemplar utom ett, som insamlats den 24.7, är tagna under senare hälften av juni åren 1942, 1944 och 1946. Den sällsynta arten, vars sydgräns hittills gått genom mellersta Uppland, har varit känd som svensk sedan 1946, varför några av Lohmanders fynd är de i vårt land äldsta. Ex. från Närke har Lohmander funnit på en högmosse med blöt lagg; om de övriga vet man ingenting med säkerhet.

Atheta (Enalodroma) hepatica Er. är en av våra största och sällsyntaste, men lätt igenkännliga *Atheta*-arter. Den har i Sverige hittills ej varit känd utanför Skåne. I Hans Lohmanders material finns emellertid exemplar också från Halland (Sibbarp, Angryd 29.5.1940) och Småland (Virserum, Hessellid 6.6.1945). Den senare platsen är nu den nordligaste bekanta fyndorten. Arten har oftast tagits vid hävning på lövskogsmarker med riklig förekomst av smågnagargångar, i vilka den särskilt uppges leva.

Aleochara stichai Likovský. — Dr. Zbyněk Likovský har vid en utredning av *Aleochara sparsa* Heer och dess synonymer (Ann. Zool. bot. 22, Bratislava 1965, s. 1—7) fastställt, att *sparsa* (såsom den i våra dagar uppfattats) består av tre olika arter. Av dessa är en — den vanligaste — identisk med Heers art (av vilken Likovský undersökt typen), en annan, *pernigra* Schubert, beskriven från Kaschmir och hittills betraktad som synonym till *sparsa*, självständig art och en tredje, *stichai*, ny för vetenskapen. Denna senare skiljer sig från *sparsa* huvudsakligen på det hanliga genitalorganets byggnad. Av *stichai* har Likovský sett material från Böhmen, Mähren, Slovakiet, Kroatien och Steirmark.

Nyligen (Norsk Ent. Tidskr. 1966 s. 167—168) har Andreas Strand anmält fynd av *Aleochara stichai* från sydöstra Norge. Samtidigt meddelar han med stöd av goda teckningar hur *stichai* skiljes från närstående nordiska arter (*sparsa* Heer, *diversa* Sahlb.). Strand påvisar också en yttre karaktär hos *stichai*, som Likovský ej synes ha observerat, nämligen att 3. maxillarpalpleden hos denna art är något längre och relativt slankare än hos *sparsa*. I detta avseende närmar sig *stichai* alltså *diversa*. I fråga om andra yttre karaktärer, t.ex. punktering och mikroskulptur, liknar *sparsa*, *stichai* och *diversa* varandra i hög grad.

Efter dessa utredningar har jag gått igenom mitt nordiska material av *Aleochara »sparsa»*, som består av 83 ex. Det mesta är den äkta *sparsa* Heer, av vilken jag har ex. med tämligen jämn utbredning från Skåne till Jämtland och som framför allt är tagna vid utsipprande trädsaft. Men 2 ♂♂ från Tåkernområdet (Ög.), funna på fiskkadaver, och 1 ♀ från By socken (Dr.), tagen i grävlingsspilling, är enligt penisformen och palpkaraktären säkra *stichai*. Några ♀♀ från samma lokaler tagna vid samma tillfällen kan också tänkas vara *stichai*.

Laemophloeus ater Oliv. — Sedan jag på Teneriffa tagit en lång serie av denna arts v. *capensis* Waltl., med båda könen representerade, har det visat sig att det så benämnda ex. från Örup i Skåne (Ent. Tidskr. 1951 s. 59) ej kan vara riktigt bestämt (och ej heller de utländska som jag hade att jämföra med) utan måste hänföras till *ferrugineus* Steph. Denna senare art betraktas som införd med synantropiskt levnadssätt (i mjöl, gryn o.l.), men kan uppenbarligen också leva i det fria under trädbark. Detta visar ej endast Örups-ex., som togs i en vildapel långt från boningshus, utan också fynd av *ferrugineus* i Uppsalatraktens lövskogsområden (Jan Höjer i.l.).

Scymnus impexus Muls. — Fyndet av denna art vid Strömsholm i Västmanland (2 ex. 16/8 1952 leg. Palm, Ent. Tidskr. 1953 s. 135 o.f.) har varit geografiskt svårförklarligt, eftersom det är det enda som gjorts i Norden och skalbaggen ej kan misstänkas tillhöra Mälardalslandskapens relik fauna. Emellertid har Vittorio Delucchi (1955 s. 243—283) i en utförlig monografi över *Scymnus impexus*, som fil. dr Hubertus Eidmann varit vänlig fästa min uppmärksamhet på, påvisat att arten i Schweiz, södra Tyskland och Frankrike är b u n d e n till barrlusen *Adelges piceae* Ratzb. på silvergran (*Abies alba*). Härav bör alltså den slutsatsen kunna dragas, att arten vid Strömsholm ej tillhör den ursprungliga faunan utan införts med silvergran. Huruvida den varaktigt lyckats aklimatisera sig i vårt land återstår att se.

Några nya rön beträffande arter av fam. **Ciidae**. — Dr. G. A. Lohse, Hamburg, har i flera uppsatser i Ent. Blätter (1964, 1966) offentliggjort in-

gående studier över kritiska arter och artgrupper av fam. *Ciidae*. Studieresultaten berör ej blott den mellaneuropeiska faunan utan också den nordiska, så att det kanske kan vara motiverat att omnämna de viktigare.

Olika meningar har rått om artberättigandet av formerna *nitidus* F., *jacquemarti* Mell. och *glabratus* Mell. inom *Cis*-undersläktet *Eridaulus* Thoms. Så har t.ex. Horion (1961 s. 136) och Victor Hansen (1964 s. 291) sammanlagt dem till en art (*nitidus*), medan 1939 års nordiska skalbaggs katalog upptar *nitidus* och *jacquemarti* som skilda arter och *glabratus* som en aberration till den sistnämnda. Den nya nordiska skalbaggskatalogen (1960) använder samma förfaringssätt men redovisar inga aberrationer. Lohse har (1964 s. 174 o.f.) bl.a. på basis av genitalundersökningar ansett sig kunna fastslå, att de tre formerna företräder olika arter. Av dessa torde *nitidus* och *jacquemarti* vara allmänna i större delen av Sverige, *nitidus* särskilt söderut och *jacquemarti* norrut, medan *glabratus*, åtminstone av mitt material att döma, synes vara mindre vanlig i landets norra och mellersta delar.

Senare har också Dr. Andreas Strand (1965 s. 61 o.f.) utförligt behandlat de nordiska *Eridaulus*-arterna, varvid han beskriver en för vetenskapen ny art, *hanseni* A. Str., som står nära *lineatocribratus* Mell. och än så länge endast är bekant från Danmark.¹ Den har bl.a. i Dyrehaven (nära Köpenhamn) tagits i antal tillsammans med *nitidus* och *jacquemarti* i gamla, nerfallna *Polyporus fomentarius*, som länge legat på marken och blivit murkna.

Cis boleti Scop. och närstående arter har också varit besvärliga att utreda. Lohse (1966 s. 25 o.f.) var till att börja med av den åsikten att namnet »*boleti*» omslöt ett flertal arter. Sedan han granskat och genitalundersökt ett mycket stort material, håller han det dock för riktigare att betrakta enbart synonymen *rugulosus* Mell. som självständig art och allt det andra som en enda, starkt varierande art (*boleti* Scop.). *Cis rugulosus* är utbredd i det mellaneuropeiska låglandet och kan väl också tänkas tillhöra den nordiska faunan.²

I de nordiska länderna har *Cis linearis* J. Sahlb. ansetts vara en synonym till *C. perrisi* Ab. Nu har emellertid Lohse (1964 s. 176—180) visat, att Abeilles *perrisi* ej är identisk med den nordiska »*perrisi*», som alltså hädanefter bör kallas *linearis* J. Sahlb. Den äkta *perrisi* är hittills säkert känd endast från Frankrike och *linearis* endast från Nordeuropa (Sverige, Finland, Norge), där den har en huvudsakligen nordlig utbredning. I Mellaneuropa (Kärnten, Nordtyrolen) förekommer sällsynt en tredje med de båda föregående närbesläktad art, som Lohse nybeskrivit och benämnt *pseudolinearis*.

En av våra sällsyntare ciider är en *Ennearthron*-art, som i de nordiska skalbaggskatalogerna burit namnet *filum* Ab. Ej heller detta namn kommer att bestå. Lohse (1966 s. 28—29) har jämfört nordiska ex. med franska och funnit att artskillnad föreligger. Den nordiska arten, som nybeskrivits och kallats *palmi* Lohse, har också konstaterats förekomma i Österrike, och sannolikt gäller (enligt Lohse) från Schlesien, Mähren och Slovakien rapporterade fynd av »*filum*» samma art.

¹ Vid genomgång av mitt skalbaggsmaterial från Mte Pollino i Kalabrien har jag dock senare upptäckt ett ex., som föreföll mig kunna vara *Cis hanseni* och som Strand varit vänlig granska och godkänt som *hanseni*.

² Sedan detta skrivits har Stig Lundberg rapporterat *Cis rugulosus* från Värnanäs i Småland (Op. Ent. 1966 s. 175).

Gaurotes virginea L. — I Opusc. Ent. 1956 s. 243—245 har jag beskrivit och avbildat en *Acmaeops*-liknande, helvit larv, som särskilt utmärktes av en kitintagg i änden av 9. abdominalsegmentet. Halvuxna sådana larver hade påträffats vid Söderfors (Upl.) i ganska stort antal under granbark och fullväxta i enstaka ex. i Arvidsjaur (Pi. Lpm.), likaledes under granbark. Tyvärr hade jag ej på någon av platserna tillfälle att försöka uppföda larverna. Genom »uteslutningsmetoden» kom jag emellertid till det resultatet, att de ifrågavarande larverna kunde tänkas vara *Gaurotes virginea* L.

I sitt nyligen utgivna arbete om de mellaneuropeiska *Cerambycid*-larverna upptar Carl von Demelt (1966 s. 37) också larven till *Gaurotes virginea* L. Den beskrives vara »einer *Acmaeops*-Larve ähnlich, nur ist die Körperfärbung nicht grau sondern weiss; ausserdem hat sie am 9. Abdominalsegment ein sklerotisiertes Dörnchen». Enligt denna beskrivning måste alltså de ovan nämnda larverna med största sannolikhet höra till *Gaurotes virginea*. Också i Mellaneuropa har denna arts larver tagits under granbark. Förpuppningen sägs äga rum i jorden.

Smicronyx-arternas levnadssätt. — Till den nordiska faunan hör fyra *Smicronyx*-arter. Av dessa har *jungermanniae* Reich., *smreczynskii* Solari och *coecus* Reich. konstaterats leva på *Cuscuta*, i vars trädstammar larverna utvecklas och försorsakar galler. Däremot tyder mycket på att den fjärde arten, *seriepilosus* Tourn., har ett annat levnadssätt.

I Ent. Blätter 1965 s. 175 omtalar Dr. Horion, att *Smicronyx seriepilosus* av flera auktorer ej betraktas som självständig art utan identisk med *S. reichi* Gyll. Denna senare är huvudsakligen funnen vid havskusten på blommande *Erythrea centaurium*, på Borkum tillsammans med *seriepilosus*. *Smicronyx reichi* är dock ej bunden till havsstränder, ty nyligen (1964) har H. Buhr enligt Horion publicerat ett fynd från Thüringen av denna arts larver i *Gentiana germanica* och *ciliata*. De förekom talrikt i stjälkgaller på dessa växter och kläcktes sedermera. Härigenom kan man nog misstänka, att den närbesläktade arten eller formen *seriepilosus* utvecklas i någon växt av fam. *Gentianaceae*. Slutligen kan detta måhända vara förklaringen till, att jag vid Hälluddsvik på Öland den 12/5 1957 fann 6 ex. av *Smicronyx seriepilosus* i driftrand vid havsstranden, där någon *Gentiana* sannolikt växer. På intilliggande stäppartad ängsmark sökte jag länge men förgäves efter *Cuscuta* utan att då veta, att arten kunde ha en annan värdväxt.

Rättelse: I »Anteckningar om svenska skalbaggar. XVII» (Ent. Tidskr. 1966) har på s. 45 ett korrekturfel tyvärr ej blivit rättat. Någon art med namnet »*Stenus lindrothi* Palm» existerar ej, men väl *Trogophloeus lindrothi* Palm, som det bör vara.

Citerad litteratur

- DELUCCHI, VITTORIO. 1955. *Pullus impexus* (Muls.) a predator of *Adelges piceae* (Ratz.) with notes on its parasites. Bulletin of Entomological Research. Vol. 45. London.
- DEMELT VON, C. 1966. Biologie mitteleur. Bockkäfer unter besonderer Berücksichtigung der Larven. Die Tierwelt Deutschlands. Jena.
- HANSEN, V. 1964. Fortegnelse over Danmarks Biller. Ent. Medd. 33. Köpenhamn.
- HORION, A. 1961. Faunistik der mitteleur. Käfer. VIII. Clavicornia. Überlingen-Bodensee. — 1965. Neue und bemerkenswerte Käfer in Deutschland. Ent. Blätter 61. Krefeld.

- LOHSE, G. A. 1964. Über einige umstrittene *Cis*-Arten. Ent. Blätter. 60. Krefeld.
— 1966. *Cis*-Studien. Ibid. 62.
- LIKOVSKÝ, Z. 1965. *Aleochara sparsa* Herr — eine Mischart. Ann. zool. bot. 22. Bratislava.
- PALM, T. 1951. För Sverige nya Coleoptera XII. Ent. Tidskr. 72. Stockholm.
— 1959. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggars biologi och systematik. 30. *Thiasophila bercionis* Bern. — en ny svensk myrmekofil. Ibid. 80.
- STRAND, A. 1965. Über die nordischen Arten der Gattung *Cis* Latr., Untergattung *Eridaulus* Thoms., mit Beschreibung einer neuen Art, *Cis hanseni* n. sp. Norsk Ent. Tidskr. B. 13. H. 1—2. Oslo.
- 1966. *Aleochara stichai* Likovský, en ny art för Norden. Ibid. B. 13. H. 3.